

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Theresa Révay
L'AUTRE RIVE DU BOSPHORE

Copyright © Belfond, un département de Place des Editeurs, 2013
Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01044-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

TEREZA REVAJ

*Druga obala
Bosfora*

Preveo Ljubeta Babović

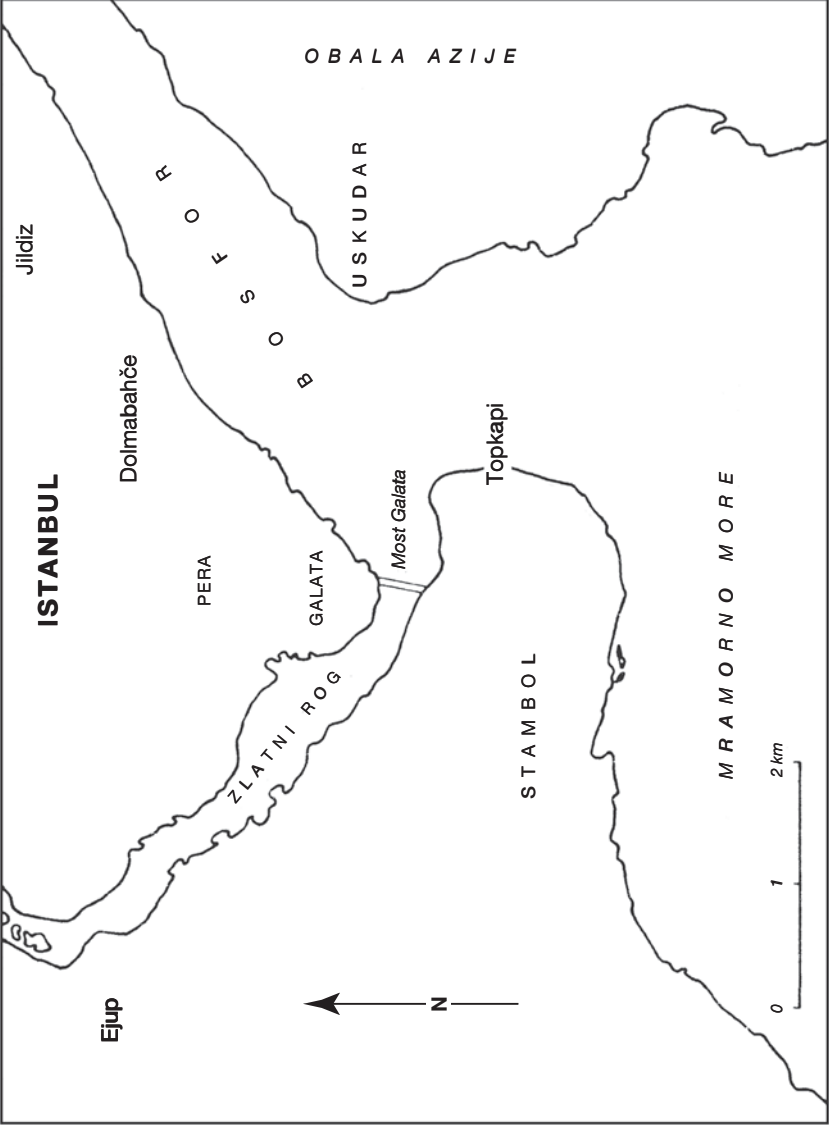

Beograd, 2014.

Mom bratu Polu.

Pjeru Em.
In memoriam.

PRVI DEO

Stambol, novembar 1918.

Pretražiše kuću od vrha do dna, pročešljaše na desetine soba, čak i krilo rezervisano za muškarce, ne zaboraviše ni Ahmetova omiljena skrovišta u vrtu. Bio je to uzaludan posao, njenog sina bilo je nemoguće pronaći. Lejla prinese ruke grudima kao da želi sprečiti srce da joj iskoči iz njih.

Na njenim prozorima stajala je rešetka sačinjena od tankih drvenih letava i prigušivala jutarnju bleđu svetlost, pomešanu s maglom i vlagom u vazduhu. Sa one strane zida, koji je okruživao i štitio njenu kuću, nazirao se grad koji je delovao kao zarobljenik tog opalnog svetlucanja, a u njemu su se naslućivali vrhovi minareta i nejasne siluete koje nestaju i lutaju usred lavirinta starog Stambola. Čitava ta slika širila se usred dana pod prijatnim sunčevim zracima.

Ahmete, mali moj, gde si? Grlo joj je bilo suvo, slepoočnice su je bolele. Njena zebnja nije bila neosnovana. Ona ju je obuzimala zbog toga što je ovaj grozničavi grad bio podložan požarima koji uništavaju sve pred sobom i potresima koji ne štede ni neukrotivu prirodu ni pohlepu ljudi. To je grad koji je po svemu osoben i već vekovima poželjan, kakav je ostao sve do današnjeg dana. I to je ono što ju je posebno plašilo. Pođiđe je jeza, pa joj njena stara sluškinja odmah ogrnu šal preko ramena. Dve žene su je posmatrale stojeći, lica bledih kao krpa. Bile su to sluškinje koje nisu dobro obavile svoj zadatak.

„Žao nam je, Lejla-*hanim*“,^{*} promrmlja plačnim glasom stara Ahmetova dadilja koja je sada brinula o maloj Perihan, Ahmetovoj dve godine mlađoj sestri.

Lejla podiže ruku i odmah prekide njene jadikovke. Morala je da razmisli. Ni na sekund nije posumnjala da je njen sin pobegao da bi video savezničke ratne brodove koji su upravo bacili sidra u Bosfor. Čitav Stambol je sa negodovanjem brujao još od trenutka upada tih nevernih Engleza, Francuza, Italijana, pa čak i Grka, i to doživljavao kao vrhunsko poniženje. Ali Turci su izgubili rat. Primirje sa Englezima potpisano je 30. oktobra. Trebalo je da protekne nekoliko godina pa da dođe do zaključenja Velikog rata, ali Turci su započeli svoju borbu još mnogo pre. Dok je gledala sve te izbeglice koje su nalazile prihvat u dvorištima džamija još od vremena kada je bila dete, sve te porodice proterane sa svih strana Carstva u raspadanju, Lejli se činilo da njen narod neće nikada prestati da pati.

„Moraću da odem da ga potražim“, reče ona i ustade.

„Vi, Lejla *hanim*?“, uzviknu njena verna Ferida.

„On ima samo sedam godina, a ja sam mu majka.“

Kad se uputi ka kupatilu, sluškinje se pobrinuše da skupe svilene pokrivače i dušek koji je svako veče prostiran na tepihu umesto kreveta. Jedna sluškinja joj se pridruži, popraska je svežom vodom, pa joj onda snažno protrlja telo i uplete kosu. Lejlu su potresale svakojake misli dok je pokušavala da se smiri. Ahmet je bio nagao, sasvim različit od svog oca, ali inteligentan i samostalan. On ne bi pričao sa strancima ili pratio nekog nepoznatog na ulici. Kad zadovolji svoju radoznalost, vratiće se kući. Ipak, da li će uspeti da pronađe pravi put do kuće? Grad je bio pravi lavirint. Iako je tu rođena, Lejla ga nije dobro poznavala, retko se usuđivala da izlazi i to nikada sama. Žene poput nje, koje su vaspitavane u kući, a zatim se udale mlade, živele su u svetu ograđenom zidovima. Spoljni svet je u njihovim očima imao lice i naličje, nešto privlačno i ono čega su se plašile. Obuze je osećaj nemoći pri pomisli da je njen mali sin prepušten sam sebi u tom neprijateljskom svetu, čije običaje nije poznavala. Oseti kako oko nje treperi prestonica prožeta opasnošću koja dopiru sa Bosfora, taj grozničavi i kosmopolitski grad, sa

---

^{*} Kod oslovljavanja imenom, uvek se iza imena ubacuje reč gospodin (*beg*) za muškarce i gospođa (*hanim*) za žene.

Druga obala Bosfora

svim tim svojim raznovrsnim stanovništvom koje govori svim mogućim jezicima, sa svojim četvrtima sa druge strane Zlatnog roga, gde se čak i vreme računa drugačije, grad sa svim svojim lomovima u trenutku dok ga opsedaju hiljade stranih vojnika. Ona stisnu usne. Bio je to način da ne pokaže da je zburnjena.

Čim se obuče, Lejla obmota oko glave veo od crne svile. Suknja joj je dopirala do članaka, pelerina joj je prikivala kosu i padala do struka. Prvi put imala je utisak da se njen *čaršaf** pretvorio u oklop.

„Ko će da vas prati, Lejla *hanim*?“, zabrinu se Ferida, tužna što nije više u godinama kada može da se brzo kreće.

„Uopšte nije važno. Ako treba, ići ću sama.“

„Sama?“, zgranu se stara žena, a prsti joj zadrhtaše dok je pomagala svojoj gospodarici da pričvrsti tamni veo koji joj je prikriivao lice.

„Najvažnije je da pronađem Ahmeta, zar ne?“

Lejla izlete iz sobe, praćena sluškinjama koje su mrmljale savete i molitve. Mislile su da molitvama mogu da izbegnu zlu sudbinu, oteraju zle duhove koji su se uvukli u kuću i uzeli pod svoje mladu gospodaricu. Bilo je rano jutro, svi u kući su spavali. *Pravi božji blagoslov*, pomisli Lejla u sebi kad se seti svoje svekrve i uputi vatrenu molitvu Bogu, neka je hvaljeno njegovo ime, da pronađe sina pre nego što Gulbahar *hanim* ne sazna za nevolju koja se desila.

Mala Perihan je spavala u dečjoj sobi sa stisnutim pesnicama na obe strane lica. Lejla se nagnu i nežno je pomilova po obrazu. Na podu, među gomilom pokrivača koji su činili Ahmetov krevet, primeti neki sumnjiv oblik, ali je to bio samo vešto savijen jastuk. Dečak je napravio varku da bi zavarao pažnju okruženja. Bilo mu je lako da pobegne kroz spoljnu kapiju *konaka*** koja je uvek bila otvorena kako bi namernici koji požele da se odmore u vrtu mogli da uđu.

„Prestani da cmizdriš!“ naredi ona mladoj devojci koja je bila zadužena da vodi računa o Ahmetu. „Moj sin je baš bio vešt. Gadno te je nasamaro. Kad ga pronađem, zahtevaću od njega da ti se izvini.“

Lejla se onda okrenu, prođe kroz hodnik koji je vodio do jednog od unutrašnjih dvorišta kuće i siđe niz stepenice od hrastovog drveta. U

---

* Dugački dvodelni komad odeće od četvrtastog parčeta tkanine, korišćen kao ogrtač.

** Velika kuća od drveta, smeštena u gradu.

predvorju se sudari sa visokom prilikom Ali-age,* etiopskog evnuha njene svekrve, koji se stvori ispred nje, utegnut u crnom kaputu, prodornog pogleda ispod fesa. Oslanjao se na štap, jer mu je članak bio bandažiran.

„Hanim-efendi, gde ste tako krenuli? Ja sam naredio kočijašu da izađe i potraži maloga. Obavestićemo i gazdu.“

„Ti dobro znaš da on ostaje u palati do zore. Nema vremena da se brine oko toga. Ahmet ne može biti daleko.“

Ton njenog glasa bio je odlučan, ali ona spusti veo da joj prikrije lice na kojem je smrknuti pogled odavao njenu zabrinutost. Ulice nisu bile sigurne. Evo već mesec dana kako izbeglice naviru sa svih strana, iz istočne Anadolije, kao i iz Trakije, Rusije i Grčke. Neke četvrti bile su ispunjene organizovanim bandama koje su trgovale na crnom tržištu. Priđoše im mlade sluškinje kojima su papuče nečujno klizile po mermernom podu. Na Ali-aginoj i Lejlinoj tamnoj odeći, tunikama od purpurnog ili plavog somota oivičenim izvezenim srebrnim koncem, ocrtavale su se neobične senke.

Evnuh ne progovori ni reč, izraz lica bio mu je ljutit i kao da je podjednako proklinjao svoju ozledu i događaje koji su izmicali njegovoj kontroli.

Pripadao je staroj školi, onoj iz sultanovog dvora, sa svim njenim pravilima ponašanja, obzirima i ženama zaštićenim od spoljnjih uticaja. Kada je sultan kirgisku robinju Gulbahar-hanim udao za jednog pašu, on je otišao sa njom i kao svojoj gospodarici pružao joj bespogovornu odanost već punih četrdeset godina. Iako su njih dvoje kao saučesnici upravljali kućom čvrstom rukom, ni jedno ni drugo nisu mogli da spreče to odvratno zapadnjačko ludilo koje je počelo da potkopava njihov autoritet.

Lejla iskoristi njegovo oklevanje i šmugnu u vrt.

Slojevi magle obavijali su platane i staru vizantijsku fontanu sagrađenu od kamena, obraslu mahovinom. Kada prođe kroz izlaznu kapiju, nalet vetra priljubi joj *čaršaf* uz telo. Njena kuća bila je smeštena na brdovitoj uzvisini, ispod koje su se prostirale krivudave uličice, natkriljene terasama, svodovima i drvenim kućama pocrnelim od zuba vremena, među kojima su se uzdizali čempresi i minareti. Nedaleko odatle prolećni

---

* Titula koju su dobijali civilni ili vojni službenici stare Turske, takođe namenjena starijim ljudima.

požar uništio je stotine kuća sve do Mramornog mora i za sobom ostavio samo ruševine. Njenu zabrinutost još više je podsticala napetost zbog toga što je bila sama. Mlada žena se zabrinu da neće moći da se kontroliše na kaldrmi od okruglih oblutaka koji su sijali od vlage. Bila je ubeđena da se Ahmet zaputio ka nekom poznatom mestu. Ali kojem?

U uličici načičkanj bakalnicama poslovi su se obavljali na samoj ulici. Mušterije su se žalile zbog nestašice šećera i na odvratni hleb koji nije bio ništa drugo do mešavina izdrobljene slame i lošeg brašna. Nastavljala se nestašica bulgura. Kada će snabdevanje ponovo biti dostojno svoga imena? Na malom trgu pored fontane neke žene prekrivene velovima živo su raspravljale. Lejla ih upita da li su videle Ahmeta, sina Selim-bega. Na to je one strogo ukoriše, začuđene kako je moguće da to dete pobegne od svoje kuće. Uplašise se najgoreg i upitaše kako to da nije znala da je dete samo izašlo iz kuće. Kružile su priče da su Afrikanci iz francuskih trupa nabijali decu na ražanj i da su ih jeli. Već danima su kroz četvrt provejavala svakojaka praznoverja. Velika panika stvorena je kada se pročulo da su hrišćani doneli zvona i da nameravaju da preuzmu Svetu Sofiju, građevinu koja je već vekovima pretvorena u džamiju.

Pračena kritikama, Lejla poče da uzmiče i uteši se pri pomisli da je niko ne prepoznaje, pošto je prekrivena velom. Varala se. Izoštreno oko brbljivica umelo je da uoči da se nepoznata razlikuje po kvalitetu svojih cipela i po ogrtaču sa širokim trakama od crnog satena. Pored toga, neke od tih žena posećivale su kuću Selim-bega, gde su se već sretale sa lepom Lejлом-hanim. Muslimansko društvo bilo je jedno od najdemokratskijih koje je postojalo, svi ljudi smatrani su božjim sinovima i sultanovim slugama. Tu su se neki paša i prosjak obraćali jedan drugom na ravnopravnoj nozi, bez popustljivosti i servilnosti, pa su čak i najskromnije žene mogle da učestvuju u crkvenim svečanostima, venčanjima i obredima obrezivanja pod ukrašenim svodovima nekog od uglednih konaka. Ali iako je uspostavljena ravnopravnost između bogatih i siromašnih, prirodna razlika ipak je svakoga postavljala na svoje mesto.

Lejla zastade na jednoj raskrsnici i poče da okleva, pa je umalo oboriše neka upregnuta volovska kola. Nosači vode i ulični prodavci mahali su svojim zvonima i probijali se kroz gomilu, dok su nosači u odeći sa izvezenim ukrasima, sa džakovima na ramenima, ispuštali grlene krike da raskrče prolaz. Privuče joj pažnju neko komešanje i ona okrenu glavu

u tom pravcu. Za razliku od nje, svi ostali na ulici znali su gde treba da idu. Kada je napuštala kuću u društvu prijatelja ili porodice, Lejla je uglavnom koristila konjsku zapregu i nije bila ta koja odlučuje kuda se ide. Sada je pokušavala da sama pronade hamam u koji je njena svekrva ponekad odlazila da provede dan i imala običaj da sa sobom povede Ahmeta. Njenom sinu su ti odlasci sa bakom ostali u lepom sećanju. Ali u hamamu je saznala da ni tu niko nije primetio dečaka.

Ona onda pomisli na šetnje u koje je Ahmet išao zajedno sa svojim ocem. Selim je voleo da po lepom vremenu hoda obalom Mramornog mora i duž vizantijskih zidina. Ponekad je svraćao u jednu kafanu da ispuši nargile. Ahmet bi strpljivo čekao dok je njegov otac tu raspravljao o svetskim problemima. Osećao je veliki ponos što se i on sam ponašao kao muškarac. Pored kafane se nalazila jedna poslastičarnica i Lejla je često molila Selima da ne kljuka Ahmeta slatkišima. Kada se raspitala kod čuvara hamama, čovek joj pokaza na jedno mesto nedaleko odatle, a koje bi moglo odgovarati onome koje je tražila. Vetar je rasterao jutarnju maglu i otkrio deliće plavog neba. Mlada žena se uputi tamo odlučnim korakom, skrenu desno, zatim opet desno, sve vreme silazeći nizbrdo. Zbog vela preko glave nije mogla da baš najjasnije vidi. Iskrivila je članke idući po loše kaldrmisanim uličicama, punim rupa i jaraka. Ponestajalo joj je daha i imala je utisak da će se ugušiti. Nažalost, nakon izvesnog vremena shvati da je zalutala. Opet poče da okleva, pa odluči da se vrati nazad. Prođe pored kuća sa trošnim krovovima i nadstrešnicama. Iza balkona zatvorenih rešetkama nazirale su se žene kako iz prikrajka gledaju zalutalu prolaznicu. Neki prosjak se pojavi niotkud i odlučno joj pruži prljavu ruku. Dok joj je srce jako lupalo, Lejla mu pruži novčić.

Obeshrabrenje joj se svom težinom sruči na leđa. Istrajnost nije bila njena jača strana. Nije joj nedostajalo hrabrosti, niti je bila lišena hladnokrvnosti, ali je imala sklonost ka nonšalanciji. Kakav je bila idiot! Uopšte nije morala da se upušta u ovu avanturu. Kao da je mogla da sasvim sama pronade Ahmeta! Bilo je bolje da je poslušala savet Ali-age i da sačeka u kući. Zbunjena, mislila je da će joj majčinski instinkt pokazati put, da će njeni koraci slediti korake njenog sina i da će se on nekim čudom pojaviti pred njom. Ali nije nailazila na nešto što bi joj pružilo nadu u tom lavirintu, osim smrdljivog smeća i ovog psa žute dlake, sklupčanog na nekom stepeništu, koji ju je režeći posmatrao.

Druga obala Bosfora

Spotače o neke stepenice sa nepravilnim stepenicima i ogrebe ruku o kamenu zidić dok je pokušavala da se uhvati za njega. Onda se odjednom i sasvim neočekivano pojavi prazan prostor između kuća, što je bila česta pojava u ovom nepredvidljivom gradu, i otkri prostranstvo Bosfora i obale Azije. Lejla se začudi kad na morskoj obali ugleda kompaktnu gomilu ratnih brodova sa dugačkim sivim trupovima, čiji su topovi bili upereni prema kućama.

Nepomični, nepristupačni, blokirali su parobrode i šajke da prelaze s jedne na drugu obalu Bosfora. Lejla nervoznim pokretom zabaci veo unazad. Nije sanjala: pedesetak oklopnjača, čije su se zastave vijorile na vetru, usidrilo se ispred grada.

Manja gomila ljudi skupila se na dnu trga. Laktajući se, progurala se do prvog reda. Prolaznici su ćutali, delovali su nemoćni. Galebovi su graktali iznad njihovih glava. Sa njene desne strane stajao je neki starac, odeven u izlizanu *stambulinu** i sav skušen posmatrao prizor.

„Grad je do današnjeg dana kapitulirao samo dva puta“, reče on promuklim glasom. „Godine 1204. kada su Latini spržili Bizant u vatri i krvi i 1453. godine kada ga se Mehmed Osvajač dočepao u slavu svih nas. A pogledajte me sada! Sramota i nesreća sručile su se na nas i našu decu...“

Skupina ljudi se instinktivno stisnu, leđa uz leđa, kako bi se ohrabrila. Na njihovim licima ocrtavali su se patnja i zlovolja.

„Izgleda da se grčka zastava vijori nad Perom“, progundā neka žena pokrivena velom.

„Ako im to dozvolimo, ovi prokleti *Roums*** će zaigrati nad našim leševima!“, oglasi se neki mladi dečko prezrivo glasom.

Lejla je imala običaj da gleda brodove i jedrenjake kako plove kroz Bosfor, taj nezaobilazni moreuz kroz koji se stiže do Crnog mora. Leti ih je sa terase svog *jalija**** gledala kako prolaze nekako tihi i veličanstveni i ponekad joj se činilo da bi mogla da ih pomiluje ako samo pruži ruku. Danas je ta nepristupačna borbena gomila bila tu sa ciljem da izruči vatra i prolije krv i izazivala je strah u kostima.

„Oni nas mrže“, požali se zabrađena žena. „Podvrgnuće nas svim vrstama zverstava. A mi nemamo nikoga da nas odbrani.“

---

* Kaput turskih činovnika.

** Naziv koji su Turci dali pravoslavnom grčkom stanovništvu u Otomanskom carstvu.

*** Drvena kuća na obalama Bosfora.

„Ipak Njegovo veličanstvo hoće!“, razljuti se neki učitelj sa zelenim turbanom koji je učio Kuran u obližnjoj džamiji.

„Šta mislite da on može da učini? Vezane su mu i ruke i noge“, nije popuštao mladić. „Neće moći da nas izvuče iz ovoga, to je sigurno.“

„Izvinite, da li ste videli jednog malog dečaka koji je bio sasvim sam?“, obrati se Lejla ljudima u gomili.

„Moj sin je nestao još jutros. Mislim da je i on hteo da vidi flotu. On je ovoliki“, pokaza ona rukom. „Ima tamnu kosu i svetle oči.“

Starac u kratkom kaputu okrenu se prema njoj. Imao je isti onaj mračni pogled Turaka koji su već generacijama mešali krv sa doseljenicima sa Kavkaza. Izgledalo je kao da se sažalio na brigu mlade majke.

„Ima li običaj da dolazi ovde?“

„Ne znam... Samo znam da ponekad pravi društvo svom ocu u nekoj kafani koja bi mogla biti ono tamo, pored poslastičarnice. Ali nisam baš sigurna...“

Naglo oseti slabost i samo što ne poče da plače.

„Pa vi krvarite!“, povika čovek videvši njenu ogrebanu ruku.

On joj naredi da sedne na jednu od stoličica iz kafane, poređanih duž zida, a zatim zamoli gazdu da donese vodu i sapun. Sam se pobrinu oko nje sa najvećom pažnjom.

„Mislim da imam ideju u vezi sa vašim sinom“, reče on najzad, kada je bio siguran da je rana očišćena.

Ona pristade da ga prati, začuđena što tako slobodno razgovara sa nepoznatim. Spustila je veo da ne bi nikoga šokirala, mada je Mladoturska revolucija i ratovi koji su joj usledili već desetak godina olabavili su stroga pravila u ponašanju žena.

Prodoše kroz neko zapušteno groblje. U podnožju čempresa nalazili su se stari mermerni grobovi sa oronulim turbetima, prepušteni zubu vremena. Bili su obrasli rastinjem. Groblja su pripadala svakodnevnom životu stanovnika Stambola, kako bogatih tako i siromašnih. Tu su ljudi dolazili da, kako porodično tako i sa prijateljima, prave društvo pokojnicima, da obavljaju piknike, da šetaju, a deca su se tu osećala kao kod kuće. Nepoznati joj pokaza stogodišnji platan u dnu vrta pored ograde koja se nadnela nad Bosforom. Čovek se obrati dečacima koji su sedeli na nekoj grani i upita ih da li su videli malog Ahmeta. Vragolasta lica umazana prašinom nagnuše se ka njemu. Nažalost, nikoga nisu videli.

Druga obala Bosfora

Starac im dobaci novčić koji jedan dečak zgrabi u letu. Osmehnuše se i pokazaše bele zube koji zablistaše na njihovim njuškama.

„Kad sam bio mali, i ja sam dolazio ovde da gledam i da brojim brodove“, reče on da bi se izvinio što su došli na pogrešno mesto. „Ne brinite, vaš mali Ahmet se uči životu i ne treba da ga se plaši.“

On se još jednom okrenu i baci pogled na žalosni prizor koji su priredili pobednici.

„Budite sigurni da će i ovo proći“, potvrdi on.

Lejla, još uvek zabrinuta, naljuti se na samu sebe što je imala nejasnu nadu koja ju je navela na ovaj jalovi pokušaj. Nije joj preostalo ništa drugo nego da se vrati kući i da uzbuni Selima, koji će sigurno biti besan. Ona uzdrhta. Njen muž je bio blagog temperamenta, ali jedan od onih čijih se retkih i hladnih izliva besa trebalo bojati.

U svečanom dvorištu palate Jildiz, prepunom automobila i zaprega, čuli su se ljutiti glasovi koji su izdavali kontradiktorna naređenja, što je doprinosilo još većoj konfuziji. Carsko osoblje, obično smireno, podiglo je uzbunu, što je kod Selim-bega izazivalo osećaj gađenja. Mladi sultanov sekretar bio je loše raspoložen. Klima nespokojstva i sumnji koja je vladala kod dvorjana išla mu je na živce. Prošlo je samo četiri meseca otkako je princ naslednik Vahidedin nasledio svoga brata i postao Njegovo carsko veličanstvo Mehmed VI, ali perspektiva nije bila ružičasta. *Dobro vladanje je moja šansa*, pomisli Selim, ne bez gorčine. Ispod mirne spoljašnjosti krila se njegova ambicija koja se tih poslednjih godina pojačala i dala njegovom životu iskru koja mu je dugo vremena nedostajala. Princ koga je služio već tri godine najzad je stupio na presto, ali će im sve to ubrzo izmaći iz ruku...

Jedan savetnik ga je pozvao u ranu zoru da razmotre situaciju koja je bila još katastrofalnija nego što su predviđali. Dva čoveka su se sastala u salonu sa pozlaćenom belom drvenarijom, ukrašenom izbledelim tkaninama i prašnjavim porcelanom. Zidove je već zahvatila jesenja vlaga. Mnogo je nedostajao ugalj, a bila je u najavi oštra zima. Livrejisane sluge servirale su im kafu i ponudile cigarete. Selim je ostao da stoji leđima oslonjen na prozor. Da ne bi pogoršao ionako mrzovoljno raspoloženje, bilo je bolje da izbegne pogled u pravcu Bosfora, odakle su engleske oklopnjače uperile svoja oružja u pravcu carske palate. Činjenično stanje bilo je gorko, poniženje potpuno: bezuslovna predaja bacila je na kolena Carstvo, odsečeno od svojih teritorija i žive sile još od žestokog

poraza kod Sarikamiša na početku rata. Običan svet bio je nemoćan, a moćnici su imali samo jednu misao u glavi: spasti svoju kožu. Njegovo veličanstvo je mislilo kako da spasi presto, što neće biti nimalo lako u nedelji kada su abdicirali carevi Nemačke i Austrije i sve to je izgledalo kao najava zlokobne igre domino efekta. Selim je bio bombardovan rafalom loših vesti. Pobednici su podelili Istanbul. Italijani su se smestili u Uskudaru na azijskoj obali, Englezi u slobodnim četvrtima Pera i Galata, Francuzi pored starog Stambola. Grci su se smestili u Feneru, gde je vladala vesela atmosfera otkako je njihova krstarica *Averof* bacila sidro ispred palate Dolmabahče. Ali ono najgore tek je trebalo da dođe: potreba da se saveznički vojnici i službenici smeste u gradu porušenom u požarima i prepunom izbeglica zahtevala je zaplenu pojedinih kuća. Selim je prebledeo na najavu da će njegov konak biti stavljen na raspolaganje jednom francuskom oficiru. Odmah je pomislio na svoju majku. Sumnjao je da će se ona rado podvrgnuti nalogu okupatora.

Izađe na ulicu i pozva jedan fijaker. Dato mu je poverljivo pismo da ga uruči generalu Mustafi Kemalulu koji se upravo vratio iz Alepa. On uzdahnu i zavalio se na klupicu postavljenu crvenim somotom, skide fes i prođe rukom kroz kosu. Dan je loše počeo i nastavio se u istom stilu.

Dok je zaprega poskakivala između udarnih rupa, imao je utisak da se nalazi u orahovoj ljusci koju nose talasi. Sa obe strane promicale su kuće vezira, podignute u prošlom veku na ovom šumovitom brdu u blizini novih carskih palata, nakon što je sultan napustio Topkapi u potrazi za modernijim komforom. Rešetke i kapije bili su zatvoreni. Naslućivala se usporenost sličnu onoj u sultanovom dvoru.

Selim se u svojoj trideset petoj godini našao pred nezgodnim zadatkom koji se ticao njegove budućnosti i budućnosti njegove zemlje. Turčin se ne brine zbog onoga što dolazi sutra. Zna se da je sve u čvrstim rukama milostivog Boga, koji će ih provesti kroz sve opasnosti ovog prolaznog života. Zapadnjaci bez razloga gledaju s prezirom na to što ovi veruju da je podvrgavanje božjoj volji u stvari spasonosno odvajanje od zemaljske neizvesnosti. Selimu se ipak događalo da se budi u toku noći kada bi ga obuzeo osećaj da sve to nema nikakvog smisla. On bi onda silazio da bos hoda po vrtu, kao da će se tako imati bolji kontakt sa zemljom.

Služio je u puku gde uopšte nije briljirao, pošto nije bio vojnik u dužini je imao temperament za stvaranje karijere, a i zato što je morao, ne

bez ljutnje, da prizna da ne raspolaže ni velikom mentalnom hrabrošću. Njegovom ocu, da je još bio živ, to ne bi bilo po volji. Taj paša je završio svoj život kao glavni upravnik provincije Ajdin. Časni zadaci koje je izvršavao u ime Carstva doneli su mu mnogo novca i slave. Selim nije uopšte ličio na njega, osim što je možda povukao kompleks inferiornosti, koji se ispoljavao u trenucima, kao što je ovaj, kada se osećao bespomoćnim.

Fijaker se zaustavio u glavnoj ulici Pere, zbog paklenog zastoja saobraćaja. Samo se tramvaj kretao napred uz carsko sviranje zvona. Iz straha da će zakasniti, Selim siđe sa kočije nasred kolovoza i nastavi put peške između automobila i vojnih kamiona. Obično mu se sviđala živost ove četvrti, koja ga je podsećala na godine studija u Parizu, ali tog dana oseti neprijatnost. Među pešacima sa filcanim šeširima na glavi i damama odevenim u kostime koji su im otkrivali članke bilo je malo orijentalne odeće. Crveni fesovi bili su retki. Čak su nestali i ulični prodavci sa kolicima ukrašenim amajlijama. Neki Nemci su rušili zidove. Dato im je mesec dana da napuste mesto. Na prozorima zgrada od lomljenog kamena visile su engleske i francuske zastave. Fasade baraka bile su ofarbane u plavo i belo. U nedostatku zastava jedan prodavac je u izlogu obesio haljinu u nacionalnim bojama Grčke.

Bila je to četvrt ambasada, otmenih restorana, kao i stranih banaka koje su držale račune Carstva, nesposobnog da upravlja sopstvenim finansijama. *Pijavice*, kakvo su im ime nekada dali, ukazujući na zapadnjačke službenike *Državnog duga*. Selim je izbegavao ta mesta kao kugu. Kada je bio adolescent, krišom je dolazio da igra karte pod zidinama *Kruga Orijenta* na poziv svojih levantinskih prijatelja ili se družio sa mangupima po krčmama Galate, nedaleko odatle.

Toga dana je ipak bio zapanjen kontrastom između uzbuđenja koje je vladalo tu i tišine u koju je zapao Stambol, u kojem se muslimanske porodice zatvaraju u svoje kuće čim padne večer. Mračne uličice pretvorile su se u razbojničke pećine, a poslednji poziv mujezina na molitvu tu je odjekivao sa notom nemira.

Evropska Pera, na čijem se brdu isticala stara Đenovljanska kula, dičila se svojim sjajem, uskim minaretima i veličanstvenim kupolama, drvenim tvrđavama, tajnim vrtovima, fontanama i uličicama, mirišljivim trgovima, senkama groblja.